

ПИТАННЯ НЕДІЙНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Терещенко К.С.,

*аспірантка 2-го року навчання
кафедри правового регулювання економіки
ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана»*

Перш за все, необхідно з'ясувати з теоретичної позиції, як тлумачиться поняття господарського зобов'язання. Згідно з Господарським Кодексом України (далі –ГК України) господарським визнається зобов'язання, що виникає, між суб'єктом господарювання й іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених законодавством, у силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо) або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управнена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку[1].

Найбільш поширеною підставою виникнення господарських зобов'язання є господарський договір, який встановлює певні суб'єктивні права і суб'єктивні обов'язки для сторін, що його уклали. У формі договору здійснюється величезний товарообіг в суспільстві, його роль постійно зростає в умовах ринкової економіки.

Зі зростанням кількості господарських договорів зростає і кількість питань щодо недійсності того чи іншого господарського договору(в тому числі й зобов'язання), якщо він не відповідає вимогам чинного законодавства. На сьогодні спостерігається тенденція збільшення господарських судових спорів про визнання договору недійсним. Так, як свідчить судова практика, до 30 % усіх спорів, що розглядаються Вищим господарським судом України у сфері договірних відносин, тією чи іншою мірою пов'язані з питанням недійсності договорів [6, 192].

В українській юридичній науці питаннями недійсності господарського договору займалися такі вчені-юристи, а саме: О.А. Беляневич, С.А. Подоляк, С.С. Потопацький, В.Ю. Саленко та інші. Та питання недійсності господарських договорів й надалі потребують конкретизації та більш детального дослідження.

Положення ГК України щодо недійсності господарського зобов'язання рекомендуємо тлумачити як такі,що стосуються безпосередньо недійсності господарських договорів, хоча, на думку багатьох вчених, з теоретичної точки зору це є невірним, оскільки в одному понятті не можуть об'єднуватися юридичний факт та його

правові наслідки. Виключається можливість утворення єдиного поняття договірної угоди та договірного зобов'язання. А тому, на думку О.А. Беяневич, можна вести мову не про недійсність договірного зобов'язання, а саме юридичного факту (договору) як підстави його виникнення. Практично такі термінологічні особливості ГК України викликають необхідність побудови логічного ряду понять «господарська угода - господарський договір - господарське зобов'язання».

Спроби визначення поняття недійсного господарського договору можна зустріти у різних наукових дослідженнях. У тлумачному словнику української мови поняття «недійсний» має таке значення – який не має законної сили; який не існує; не реальний.

С.А. Подоляк визначає поняття недійсності господарського договору як заперечення правом юридичних наслідків угоди сторін, на які була спрямована воля сторін, унаслідок тих чи інших недоліків, які мали місце в момент здійснення (укладання) угоди і відмова в наданні йому юридичного забезпечення [4, 153]. З цим визначенням можна лише частково погодитися, оскільки існують випадки, коли договір із певними вадами, що дають підстави вважати його недійсним, визнається дійсним. За загальним правилом договір є правомірним, якщо його недійсність не встановлена законом або якщо він судом не визнаний недійсним. Що доводить те, що неможливо вести мову про безумовну відмову у наданні недійсному господарському договору юридичного забезпечення.

С.С. Потопальський, під недійсним договором розуміє юридичну нечинність договору, встановлену в силу закону або рішення суду внаслідок невідповідності договору вимогам законодавства, що тягне припинення юридичного існування договору та настання визначених законом правових наслідків його недійсності [5, 112].

Однією з основних причин наявності проблеми визнання недійсними господарських договорів є те, що в ГК України та Цивільному кодексі України (далі - ЦК України) є певні протиріччя щодо таких визначень, а тому виникають певні труднощі у процесі застосування норм цих Кодексів. Так, ЦК поділяє правочини, що не створюють тих наслідків, на які вони спрямовані, на два види: нікчемні та оспорювані, до яких застосовуються принципово різні правила.

Натомість ГК України фактично розглядає як оспорювані й ті зобов'язання, які виникають із правочинів, що за ЦК України є нікчемними. Дійсно, згідно з ч.1 ст.207 ГК України, господарське зобов'язання, що не відповідає вимогам закону, або вчинено з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, або укладено учасниками господарських відносин з порушенням хоча б одним з них господарської компетенції (спеціальної правосуб'єктності), може бути

на вимогу однієї із сторін або відповідного органу державної влади визнано судом недійсним повністю чи в частині. З тексту ч. 1 ст. 207 ГК України можна зробити висновок, що зобов'язання, «вчинене» з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, віднесене за ГК України до оспорюваних [3, 148].

Таким чином, багато труднощів у судовій практиці викликає застосування положень ГК України про недійсність господарських зобов'язань, оскільки вони є найбільш суперечливими нормам цивільного законодавства.

Тому необхідно узгодити норми ЦК України і ГК України, щоб таких розбіжностей не було, оскільки дана невідповідність ставить під сумнів правильне вирішення спорів з господарських зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV//Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV//Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
3. Мамутов В.К. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України/ В.К. Мамутов – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 720 с.
4. Подоляк С.А. Неукладеність господарських договорів – погляд зблизька/ С.А. Подоляк //Часопис Київського університету права. – 2009. – № 2. – С. 151–154.
5. Потопальський С.С. Правове регулювання, поняття та суть договору і його недійсності/ С.С. Потопальський // Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць. – 2006. – № 5. – С.111 – 117.
6. Саленко В.Ю. До питання про поняття недійсного господарського договору, що суперечить інтересам держати та суспільства/ В.Ю. Саленко // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 3. – С. 190–193.
- 7.

Науковий керівник : доцент кафедри правового регулювання економіки, к.ю.н. Хатнюк Н.С.